

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

CİLT : 9

Birinci içtima
1 . III . 1337 Salı

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	2	kiram tarafından irad olunan nutuklar	8:12
2. — Âzayi kiram muamelâtı	7	4. — Takrirler	12,13
1. — Reisisani intihabı	7,14	1. — Hakkâri Mebusu Mazhar Müfid.	
3. — Nutuklar	2,7	Beyin, ordu kumandanlarına Meclisten bir	
1. — Meclis Reisi Mustafa Kemal Paşa-		teşekkürname yazılmasına dair takriri	12
nın ikinci içtima senesini açış nutku	2:7	2. — Karesi Mebusu Hasan Basri Beyin,	
2. — Hâkkâri Mebusu Mazhar Müfid		İstiklâl marşı güftesinin Hamdullah Subhi	
Beyin, Meclis namına İsmet Paşaya teşek-		Bey tarafından kürsüden okunmasına dair	
kürü	7:8	takriri	12,13:14
3. — Erkânı Harbiyei Umumiye Reisi		3. — Saruhan Mebusu Reşad Beyin,	
ve Garp Ordusu Kumandanı İsmet Paşanın		celse sonunda Karesi Mebusu Abdülgafur	
nutku	8	Efendi tarafından bir dua irad edilmesine	
4. — İkinci içtima senesini tes'iden âzayi		dair takriri	13,14

BİRİNCİ CELSE

Açılma saati : 3 sonra

REİS — Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

MUVAKKAT KÂTİPLEER : Feyyaz Âli B. (Yozgad), Cevdet B. (Kütahya).

[Reis Mustafa Kemal Paşa Hazretleri alkışlar arasında Kürsü Riyasete çıktı].

REİS Pş. — Celseyi küşat ediyorum. Efendim, Zabtı sabık okunacak.

(Zabtı sabık hulâsası Kâtip Feyyaz Âli Bey tarafından okundu).

1. — ZABTI SABIK HULÂSASI

Birinci celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde biliğtima zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olunduktan sonra Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Bütçesinin heyeti umumiyesi hakkında müzakere cereyan ederek teneffüs için celse tatil olundu.

İkinci celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde bilinikat Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiye bütçesi müzakeresine devam edilerek telsiz telgrafa ait fasıl tenzil ve yekûnu umumisi seksensekiz bin lira olarak kabul edildi. Matbuat Müdüriyeti Umumiyesi hesabınının tetkiki için bir heyet izamı hakkındaki teklif dahi kabul olunduktan sonra, Muhacirin Müdüriyeti bütçesi tadilen ve varidat bütçesinin 1 ve 13 ncu maddeleri tashihen ve diğer maddeleri aynen ve bütçenin heyeti umumiyesi 13 redde karşı 84 reyyle kabul olundu.

Üçüncü celse

Hasan Fehmi Beyefendinin tahtı riyasetlerinde bilinikat iki milyon liralık avans kanunu müzakere edilerek 18 redde karşı 75 reyyle kabul olunarak 1336 senesi devrei içtimaiyesinin son celsesine saat 8 de nihayet verildi.

Reisiüvvel	Kâtip	Kâtip
M. Kemal	Feyyaz Âli	Cevdet

REİS — Zabtı sabık hakkında söz söylemek isteyen var mı? (Hayır sadaları). Zabtı sabıkı

Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın.... Zabtı sabık kabul edilmiştir.

3. — NUTUKLAR

1. — *Meclis Reisi Mustafa Kemal Paşanın İkinci İçtima senesini açış nutku*

REİS MUSTAFA KEMAL PAŞA Hz. — Efendiler; Türkiye Büyük Millet Meclisi bugün İkinci İçtima senesine giriyor. (Allah muvaffakiyet ihsan etsin sadaları). Geçirdiğimiz bu bir sene zarfında Meclisi Âlice ve bütün milletçe sebkedenden mesaii fedakâraneyi kemali takdis ve tebci ile tezkâr eylerim. (Alkışlar).

Millî faaliyetimizin bugüne kadar tevlit ettiği mesut neticelerden bahsederken millî senemizin - bu seneyi millî vasfiyle yadetmekte müstesna bir zevk duyabiliriz - ihtiva ettiği haricî ve dahilî vekayii hulâsatan hatırlatmak isterim. mâ;lûmunuzdur ki, İtilâf Devletleri Onaltı Martta Payitahtımızı sureti feciada işgal ederek Hükümetimizi felce duçar eylediler. (Allah kahr etsin sadaları). Makamı Hilâfet ve saltanatı ellerinde bazice kıldılar. Bir suikast darbasiyle milletimizi zebun ve hakkı hayatını müdafaadan âciz bir hale koyduklarını zannettiler ve imhakâr arzularının tahakkukuna artık hiç bir mâni kalmadığı zehabına düştüler. Halbuki, Mütarekenin imzasından beri düşmanlar tarafından ika olunan feci, ahîşikenane ve imhakârane tecavüzat muvacehesinde kâfi derecede ikaz edilmiş olan milletimiz, bu son darbeyi hazmedemedi. Derhal mukadderatının sahibi hakikisi olduğunu hâkimiyetinin ehli bulunduğunu cihana ispat için metin ve vakur vazını takındı (Yaşasın sadaları).

İntihabat icrasına dâvet edilen milletimiz hemen vekillerini intihap ederek vazife başına gönderdi. Mukadderatı memleketi, vekillerinden teşekkül eden Meclisi Âlinizin yediemanetine tevdi

eyledi Meclisi Âliniz dahi inikadının birinci 23 Nisan 1336 günü milletimizin dâhilî ve haricî istiklâli tam dâhilinde mukadderatını bizzat deruhde ve idareye başladığını bütün cihana ilân eyledi (Alkışlar) Meclisinizi vücutte getiren Âzayı Kiramın herbiri uzak yerlerden bintürlü mihnet ve meşakkatlar ihtiyar ederek Ankara'ya geldiler. İstanbul'da duğarı tecavüz olan Meclisi Mebusan Âzasından dahi bir kısmı düşman tehdidat ve takibatı altında Anadolu'ya geçtiler. Bu suretle Büyük Millet Meclisinin bilûmum Âzayı Kiramı o karanlık ve müşevveş günlerde milletin talep eylediği ulvi vazifenin ifasına kemali azim ve metanetle şitap eylediler Bugün bütün bu muhterem arkadaşlarımı tekrar tebrik ve tevkire vesile ve fırsat bulduğumdan dolayı pek bahtiyarım. (Alkışlar). Meclisimizin ne kadar müşkül şerait tahtında ve ne büyük fedakârlıklarla ifayi vazifeye başladığını ve devam eylediğini takdir edebilmek için tarihi inikadında ve müteakip eyyamdaki vaziyeti dâhiliyemizi derhatır etmek kifayet eder.

Efendiler, hatırlarımızdadır ki, İtilâf Devletlerinin himayesi ve İstanbul'un bazı mehafilinın teşvikiyle efradı milleti yekdiğerine kırdırmak üzere hareket eden Anzavur, Biga havalisinde faaliyete başladı. Aynı teşvikatın tesiriyle Düzce, Hendek; Adapazarı, Bolu ve Gerede havalisi Hilâfet ordusu namı altında icrayı faaliyet eden hainlerin tahtı tesirine girdi. Din ve millet ve memleketin halâsı gagesine mâtuf olan teşebbüsâtı milliyemizi gûya lisânı şeriatle tezyif eden fetvalar çıkarıyorlardı. Bu iblisane ve hainane tahrikât ve teşebbüsât neticesinde Meclisinizin burada ilk içtimâ günü usat Ankara'nın sekiz saat mesafesine gelmiş bulunuyordu. Büyük Millet Meclisinin büyük ve metîn vazî ve dürbinane tedabiri sayesinde teskin edilen bu huruşu isyanı Yozgad, Zile ve Akdağmâdeni ve Sivas havalisi isyanları ve bunları da Konya, Karaman, Ilgın kıyıamları takip etti.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Yozgad) — Paşa Hazretleri rica ederim. İsyân Yozgad'm değildir. Çapanoğullarımızdır.

REİS Pş. (Devamla) — Memleketimizin diğêr bazı yerlerinde de Hükümeti Milliyemize itaatsizlik âsarı görüldü ve daha sonra Demirci Mehmet Efe ve Ethem ile kardeşlerinin hiyanetlerine şahit olduk. İşte efendiler, Meclisi Âliniz ve onun Hükümeti, düşmanların ve hainlerin tertip

ve teşvikiyle meydana getirilen bu irticaları ve asayişsizlikleri bastırmağa muvaffak oldu. (El-hamdülillâh sadaları). Nispeten pekaz tahribat ve telefata bu keşmekeşi bertaraf etti. izlâl ve iğfal edilmiş olan ahaliyi irşat ve tenvir ederek halkın tabakai cahilesini de hakikati halden haberdar eyledi. Bu noktada bilhassa Anadolu ulemayı kiramının hakiki fetvalarla ifa buydukları irşadatı müteşekkirene yadetmeği kendime bir vazife bilirim. (Alkışlar).

Efendiler, hatırlatmak isterim ki, azim ve imanımızı sarsmak için dâhilde ihdas olunan ve kayii müessife henüz cereyan ederken düşmanlarımız hariçten de tazyikat ve teşvikatı zâlimanelerinde biran bile tevakkuf etmiyorlardı. Garpte Yunanlılar ve Cenupta Fransızlarla onların teslim ve aleyhimize taslit ettiği Ermeniler ve Şarkta Ermenistan Ermenileri memleketimizin aksanı müstevliyesinde ve işgal edilen hudud ve cepheler civarındaki ahali islâmiyeye envai mezalim ve kıtal icra ediyorlardı. Yunanlılar, birçok kuvvetlerimizin dâhili isyanlarla meşgul olduğu ve zaten henüz muntazam millî ordumuzun teşekkül edemediği bir sırada kuvayi mahalliye ile müdafaa edilen Garp cephelerimize tecavüz ettiler. Bu muharebatın maddi netayici müessif olmakla beraber milleti daha kuvvetli bir iman müdafaa ile teşcie medar olduğu cihetle faideli addedilmelidir. Filhakika mütarekeyi mütaakıp düşmanlarımız tarafından silâhları alınarak, mevcutları tenkis edilerek eritilen orduları az zamanda âdeta yeniden teşkil, tecdit, teçhiz ve ilbas ettik. Bugün her cephede muzafferane harp eden ve vatan müdafaasının ne demek olduğunu tamamen müdrük ordularımız vardır. (Alkışlar). Bu ordular sayesinde Şarkta Ermenistan muzafferiyetini kazandık ve Garpte Yunanlıları mağlup ettik. (Alkışlar). Şark ordumuzun vazî müessiri bizi esasatı milliyemizin nıkatı mühimmesinden bulunan Kars, Ardahan ve Artvin'i istirdada muvaffak etti. (Alkışlar). Ordularımız memleketi müdafaa ve memleketin istiklâli tammını muhafaza kudretini izhar ve ispata müheyya bulunuyorlar. (Yaşasın sadaları). İnşallah pek uzak olmıyan bir âtîde hayat ve istiklâli katimizi temin edecek olan kahraman ordularımızın kumandanlarıyla zâbitan ve efradma ve kemali şân ve şerefle müdafaai milliyeye fiilen iştirâk eden ahaliye ve bilhas-

sâ vatanlarının müdafaasında müstesna kahramanlıklar gösteren Gaziantep ahalisine ve umumiyetle halkın başında vazifei resmîyelerini vatanperverane ve fedakârane ifa etmekte bulunan memurini Hükümete bütün milletin ve Heyeti Celilenizin hissiyatına terceman olarak arzı minnettari eylemeği vecibe adederim. (Alkışlar).

Efendiler; Türkiye Büyük Millet Meclisi mukadderatı milleti bilfiil deruhde eylediği gün bulduğu idare makinasının mâzinin istibdad fikirleri ve esasları üzerine kurulmuş çürük bir makina olduğunu izaha lüzum görmem. Meclisi Âliniz ve Hükümetiniz işte böyle bir makinanın islahına çalışmakta bulunmuştur ve vazettiği ve peyderpey ikmal edeceği esasat ile idarei umumiyeyi nispeten şayanı emniyet bir hale ifrağa muvaffak olmaktadır. Teşkilâtı Esasiye Kanununun muhteviyatı tatbik ve yeni İdarei Vilâyat Kanuniyle ikmal edildiği takdirde memleketin dâhilen muhtağ olduğu esbabı inkişafın tamamen ihzar edilmiş olacağına kaniim.

Efendiler; mücadelenin ehemmiyetini idrak eden milletimiz sâyi mütemadisiyle büyük bir cehdi mali göstermiş, memleketin bütün ihtiyacı malisini tatmin edici kavi ümidler bahşeylemiştir. Umuru maliyede memleketimizce pek mühim bir meselenin halline azçok mütevazın bir bütçe tanzimine muvafakiyet hâsıl olmuştur. Memleketimizde umuru iktisadiyenin mahiyet ve ehemmiyeti belkide tanınmamış olduğu halde Meclisi Âliniz memleketin menabii varidatına sahip olmak için esaslar vazetmiştir. Mütarekeyi mütaakıp ecnebiler menabii varidatımıza tamamen vaziyet etmek tedbirlerine derhal tevessül ettiler. İstanbul'daki vazı mütahakkimlerinden istifade ederek, madin taharrisi için muktazi ruhsatnamelerin itasını menettirdiler. Biz memleketin bütün menabii servetine sahip olarak ihracat ve ithalât arasında temini tevazüne ve hasılâtın mahreclere temini isali için yolların islahına vesaiti mümkünenin ihzarına tevessül ettik. Maarif, sırhati umumiye, nüfus ve umran cihetiyle pek göze görünür netayic henüz istimal edilemedi. Ancak bu hususatta bariz semeratı fiiliye iktitafı için zemin ve zaman ve vesait ve çok paraya da ihtiyaç olduğu tasdik olunmalıdır. Maamafih

memleket ve milletin âzami ihtiyacı temin edilmek çareleri tedkik ve tettebbu edilmekte âtî karibde şayanı memnuniyet netice vücude getirebilecek zeminin ihzariyle iştilgal olunmaktadır. Meclisi Âlinin tesis eylediği istiklâl mahkemeleri sayesinde seri ve âdilâne surette bir çok fenalıklara nihayet verilmiştir. Bugün memleket medenî kavanin ve daimi derecatı mehakimle temini asayişe muktedir bir hale getirilmiştir.

Efendiler; Türkiye Büyük Millet Meclisinin bir senedenberi kemali muvaffakiyetle takip ve tatbik ettiği dâhilî ve haricî siyaseti âsarî fiiliyesiyle tamamen tavazzuh etmiştir. Efendiler; siyasetimizde muayyen olan prensiplere bugüne kadar sadık kaldığımız gibi bundan sonra da milletin inkişafını, istiklâlin masuniyetini temin edecek olan bu siyasetimize muhafazai sadakatimiz tabiidir. Siyaseti dâhiliyemiz de şiarımız olan halkerlik, yani milleti bizzat kendi mukadderatına hâkim kılmak esası Teşkilâtı Esasiye Kanunumuzla tesbit edilmiştir. Bu kanunu ve bu kanuna müteferri olan kanunları biran evvel çıkararak hüsnü tatbika çalışacağız.

Siyaseti hariciyemizde menafii milletin istilzam eylediği esasatı ihtiva eden tamamen müstakil ve serbest bir siyaset takip edilmektedir. (Alkışlar). Meclisimiz ve Meclisimizin Hükümeti cenkcu ve mâceraperest olmaktan uzaktır. Bilâkis sulh ve selâmeti tercih eder. Bilhassa insani, medeni mefkürlerin heyizi husule çıkmasına fevkalâde taraftardır. İşte bu esaslar dairesinde gerek Şark ve gerek Garp âlemleriyle daima hüsnü münasebat ve revabıtı dostiyi ararlar. Şarkta Azarbaycan, Şimali kafkas ve Efganistan Hükümetleriyle samimi ve vicdani münasebetler tesis ettiğimiz gibi Irak ve Suriye ahaliî islâmiyesiyle de fevkalâde samimi rabıtalar vücude getirdik. Bizce kıymettar olan bu revabıtı muhafaza etmekteyiz.

İran Hükümetiyle de münasebatımız vardır. Bunu teyit cümlei âmalimizdendir. Ermenistan ve Gürcistan ile mevcut münasebatımızın kariben müstakar ve menafii milliyemize mutabık bir surete iktiran edeceğini ümit ederiz.

Rus Bolşevik Cumhuriyetiyle mevcut münasebatımız hüsnü ceryan ve devam etmektedir. Ve bu münasebatı elyevm Moskova'da bulunan heyeti murahhasamızın dâhil bulunduğu kon-

feransta daha ciddi esasata istinat ettirerek takviyeye çalışmaktayız. Bu mesaimizin tamamen arzuyu millete tevfiik olunacağına şüphe yoktur.

Garp âlemine gelince : İhtilâf Devletlerinden bazılariyle zaman, zaman nim resmî temaslar yapılmış ve daima memleket ve milletimizin menafiini temin etmek şartıyla sulh ve sukûnu âleme hadim olmak çaresi artmıştır. İngiliz ricali siyaseti bizim maksadı mesalim-perveranemizden daima tecahül etmişlerdir. Ancak milletimizin bir senelik mücahede neticesinde mevcudiyet ve istiklâlini müdafaa etmek hususundaki azim ve kararın lâyetezelzel olduğu fiilen sabit olduktan sonra ancak milletimiz İstanbul'da padişahın huzuriyle içtima edilerek Şûrayı Saltanatta ayağa kalkmak suretiyle alınan karara müsteniden İstanbul Hükümetinin kabul ettiği Sevr Muahedenamesi altındaki idam kararının mahiyeti imhakâranesini idrâk ettiğini ve buna Türkiyede mahalli tatbik olamayacağını mücahedatı azimkâranesiyle maddeten ispata muvaffak olduktan sonra nihayet İhtilâf ricali siyaseti bizimle görüşmeğe lüzum hissetmişlerdir. (Alkışlar).

Geçen senenin bugünlerinde sulha mütedair gelen haberler, herkese yeis veriyordu; hertarafta düşmanların maddi ve manevi hücumlarına mâruzduk; herkes bizim aleyhimizde idi. Bugün bütün dünya dâvamızın kudsiyetini anlamış bulunuyor. âlemi insanîyet ve medenîyet bize hertaraftan günden güne artan bir teveccüh gösteriyor. Geçen senenin bugünlerini derin bir endişe ve ıstırap içinde idrâk eden milletimiz, bu senenin aynı günlerinde azim ve metanetin âsârını görmekle müftehir olabilir. (Alkışlar). Geçen senenin bize getireceği en büyük felâket ve musibet Sevr Muahedesi idi.

Efendiler; düşmanların bütün bir senelik gayretlerine rağmen neticede bugün Sevr Muahedesi muhteviyatı fiilen ve hükmen yoktur. (Şiddetli ve sürekli alkışlar).

Neticesinden ümitvar olmak istediğim Londra konferansı cihanı insanîyetin müstahak olduğu sulh ve mesalimeti bir hali intizarda bıraksa dahi bugün anlaşılmıştır ki, Sevr Muahedenamesi ahkâmı Türkiyeye cebren tatbik olunamaz (Şiddetli alkışlar).

Efendiler; mağlup sıfatiyle 1918 mütarekenamelerini imzalamış olan milletlerarasında bu neticeye ancak Türkiye takip ettiği siyasetinin dürendişliği ve silâhlarının kuvveti sayesinde nail olmuştur.

Efendiler, İtilâf Devletleri bizi müstakil bir Devlet halinde yaşamağa kabiliyeti olmayan bir millet telakki ediyor. [Çok yanlış sadaları] ve bu yanlış telakki bahanesiyle memleketimizi parçalamak ve milletimizi esaret altına almak istiyorlardı. Onları bu telâkkide aldatan saik, milletimizin kendi kendisini idareye muktedir olamaması zehabıdır. Halbuki milletimiz ilk senedenberi hertürlü muavenet ve delâletten ve asırlardanberi şekli idareden mücerret olarak milletlerin başına gelebilecek olan felâketlerin en büyüğüne maruz bulunduğu halde en medeni, en insani ve bütün şeraiti hürriyete riayetkâr bir tarzda kendini idare etmektedir. (Alkışlar). Düşmanlarımız istilâ ettikleri memleketlerimizde her nevi müdafaa vesaitinden tecrit edilmiş olan milletdeşlerimize karşı bugüne kadar bilâfasıla tahrib, yağma, katil, teheir gibi mezalimi irtikâb eylemekte devam ettikleri halde, Büyük Millet Meclisinin havzai Hükümetine dâhil bulunan bütün gayrimüslim unsurlar, kanunlarımızın ve silâhlarımızın himayesi altında mazharı emnü asayiş olarak yaşamaktadır. (Şiarı islâmîyet ve insanîyetimizdir sadaları).

Efendiler, bu beyanatma ilâveten Meclisi Âlinizin bir senelik mesaisini de kemali takdir ile hulâsa etmek isterim. Meclisi Âlinin mebdei içtimaı olan 23 Nisan 1336 tarihinden dünkü güne 28 Şubata kadar (311) gün geçmiştir. Bu eyyam zarfında Meclisi Âliniz (159) gün içtima aktetmiştir. Bu içtimaat (51) i hafi ve (356) sı aleni olmak üzere (407) celseyi ihtiva eder. Meclisi Âliniz bu meşagil ile şimdiye kadar heyeti umumiyye (104) kanun kabul etmiştir. Ve bundan başka (149) teklifi kanuniyi müzakere ettikten sonra reddetmiştir, demek ki (252) kanunla işgal etmiştir. Bundan maada hasbelicab (67) teklifi kanuniyi Heyeti Vekileye tevdi etmiştir. (6) kanunun müzakeresi tehir edilmiştir. (55) kanun yeni seneye devredilmiştir. Demek oluyor ki ceman (381) kanunla Meclisi Âliniz işgal etmiştir. Meclisi Âlinizin çıkardığı kavanin meyanında Hiyaneti Vataniye kanunu, İcra Vekilleri intihabı kanunu, Temyiz Heyeti teşkiline dair kanun, İstanbul'un işgalinden sonra İstanbul Hü-

kümetince münakit muahedat ve sairenin lâğvı kanunu, Nısbı Ekseriyet kanunu, İstiklâl mehakimi teşkili kanunu, Meni Müsirat kanunu, köylünün saadet ve refahına müteallik olmak üzere baltalık kanunu, Cephe Zammı kanunu, yine milletin sıhhat ve hayatına müteallik olması itibariyle Frenginin Meni Sirayeti Kanunu, millet ve Heyeti Celilenizin mahiyetini, şeklini ve salâhiyetini tâyin etmek itibariyle Teşkilâtı Esasiye ve kudret ve iktidarı malimizi göstermiş olmak itibariyle bütçe kanunları zikre şayandır. Encümenlerdeki mesaiye gelince:

Efendiler; muhtelif meseale ait olmak üzere kanunlar da dâhil olduğu halde encümenlere 703 parça iş havale olunmuştur. Bunlardan 422 si encümenlerden çıkmıştır, 281 i yeni seneye devredilmiştir. Bundan başka Heyeti Celileniz alâkadar olduğu mesaili takib etmiş olması itibariyle haizi ehemmiyet olarak ayrıca yüz onbir tahrir verilmiş ve bunlar Heyeti Vekileye havale olunmuştur. Bundan maada yine umuru icraiye takibdeki teyakkuz ve intibahına delâlet etmiş olması itibariyle fevkalâde haizi ehemmiyettir. 122 tahrir ile Heyeti Vekileden istizah ve sualde bulunmuştur.

Arkadaşlar; Heyeti Celilenizin bu Meclis dairesine ait olan bu mesaisinden başka doğrudan doğruya rüfekayı kiramızdan bir çokları Meclisi Âliniz namma hidematı Devlete de fiilen iştirâk etmek suretiyle ifayı vazife vataniyede bulunmuşlardır. Ezcümle rüfekamızdan bir kısmı sefaretlere tâyin olunmuşlardır; bir kısmı Şarkta ve Garbta heyeti murahhasa halinde en mühim mesaili siyasiye ile iştigal etmekte bulunmuşlardır ve yine rüfekamızdan bir çokları orduların, kolorduların müfrezelerin, kıtaların başında olarak düşmanlarla çarpışmışlardır ve çarpışıyorlar ve yine güzide aradaşlarımızdan bir kısmı nefer olarak cephelere gitmiş, kıtaatı askeriyenin içinde düşmanlarla hüharebe etmiştir. Arkadaşlarımızdan bir kısmı da İstiklâl mahkemelerinde umuru adliye ile iştigal etmiştir. Yine bir kısım arkadaşlarımız memleket dâhilinde mühim vekayii icrayı tahkikatına memur edilmiştir. Ekser arkadaşlarımız milletin irşat ve tenviri için külfetli seyahatlar ihtiyar eylemişlerdir. Çok defalar ordu cephelerini terqip ve teşvik için dolaşmışlardır. Doktor olan arkadaşlarımız muharebe meydanlarında mecruh olan askerlerimizin derhal tedavisine şitab eylemişler-

dir. Azalıkla memurluğun imtizacı mesai kanuni dâhilinde bulunduğu zamanlarda da birçok rüfekamız valiliklerde, mutasarrıflıklarda, kaymakamlıklarda vesair adli ve mülki memuriyetlerde bulunmak suretiyle Devletin hidematına iştirak eylemişlerdir.

Efendiler, Meclisi Âliniz bu mesai fevkalâde ile meşgul olurken vazai icraiye tevkil buyurduğunuz İcra Heyeti Vekilleriniz de muharebe meydanlarındaki kumandanlık karargâhları gibi geceli gündüzlü mesaisiyle temayüz etmiştir. Vekâletlerin ve bilcümle mesai refiklerimizimizin vazifelerini kemali intizam ile tedvir etmelerinden dolayı kendilerine teşekkür ederiz. (İştirak ederiz sadaları).

Bu buhranlı senei mesainin mükâfatını görmekle mesut olan Meclisiniz, ilk gününü idrâk ettiği ikinci senei mesaide de aynı faaliyetle çalışarak inşaallâh nihai muvaffakiyeti elde edecektir. (İnşaallâh sadaları). Cenabı haktan cümlemize muvaffakiyet dua ederken hakkı baka ve istiklâlimizi kurtarmak gibi bülent ve kutsi mücahede uğrunda ihrazi şahadet eden kardaşlarımızın mübarek ruhlarına da fatihalar ithaf eylerim. (Fatıha okundu).

Meclisi Âli ikinci senei mesaisine onikisi Malta'da mevkuf, altmış sekizi İstanbul Meclisi Mebusanından ihtihak eden ve ikiyüz yetmiş de Büyük Millet Meclisine âza olarak intihab edilen ki ceman (350) muhterem âza ile başlıyor. Malta'daki mağdur ve muhterem arkadaşlarımızı da kariben aramızda görmemizi temenni ederim. (İnşaallâh sadaları).

Efendiler, milletimizin fevkalâde kabiliyetleri vardır, bu kabiliyetlerin inkişafı ve feyizli tecelliyatı şüphesiz parlak netayice iktiran edecektir. Ancak tarihin bazı korkunç kayıtlarını kemali teyakkuz ile hatırlatmağı faydalı buluyorum. Arkadaşlar, bir millette bahusus bir milletin serkârı idaresinde bulunan müdiranında ihtirasat ve münakaşatı şahsiye, vazifei milliye ve vataniyyenin müstelzem olduğu hissiyatı âliye galebe derecesini bulduğu memleketlerde inhilâl ve inkıraz gayri kabili ihtirazdır. Milletimizin hakiki mümessilleri olan bilcümle rüfekânın bu gibi nekayistan daimâ münezze kalcaklarına asla şüphe edilemez. Heyeti celilenin müteakabil hissi uhuvvet ve tesanüdünün müvekkiliniz olan umûm millete de daima aynı feyiz ile şamil vesari olacağı tabiidir.

Muhterem arkadaşlarım, bütün bir millet, ölümle göz göze baktığımız mütareke günlerinden başlayarak bugüne kadar katettiğimiz mesafeleri, atlattığımız sayısız müşkilâtı bir defa daha beraber tahattür edelim. nevakit başladığı bilinmeyen zamanlardanberi şerefi istiklâl ile yaşayan milletimiz en feci bir izmihlâl ile nihayet ölüyor gibi görünmüş iken kaydi esarete karşı evlâlımı kıyama dâvet eden ecdat sesi kalplerimiz içinde yükseldi ve bizi son halâs mücahedesine dâvet etti. (Alkışlar) artık yeis ve fütur günleri çok arkada kaldı. Memlekete halâs ve hakikat yolunu işaret etmiş ve bütün

milleti kendi istiklâl bayrağı altında toplamış olan Meclisi Âliniz ikinci senei mesaisine dâhil olurken ben, ufkumuzda inkişafa başlayan ışıkların bu kadar felâket görmüş olan betbaht vatanımızda bir sabahı hayır olmasına dua ediyorum. (Sürekli alkışlar).

TUNALI HİLMİ B. (Bolu) — Paşa, Paşa senin tebrik ettiğin millet namına ben de seni senin ululuğunu tebrik ediyorum (Alkışlar).

REİS — Efendim yarım saat teneffüsten sonra tekrar içtima etmek üzere celseyi tatil ediyorum.

İKİNCİ CELSE

Açılma saati : 5 sonra

REİS — Mustafa Kemal Paşa Hazretleri

MUVAKKAT KÂTIPLER : Feyyaz Ali E. (Yozgad), Ragıp B. (Kütahya)

2. — AZAYİ KIRAM MUAMELÂTI

1. — Reisisani intihabı

REİS Pş. — Efendim, celseyi açıyorum, ruznamei müzakeratımızda Divanı Riyaset intihabı vardır. Bunun için yoklama yapacağız efendim. Nisabı müzakerenin mevcut olup olmadığını anlamak istiyorum.

Dr. SUAT B. (Kastamonu) — Yoklamaya hacet yok. Ekseriyte vardır.

REİS — Evvelâ yoklama yapacağız, ondan sonra Divanı Riyaset intihabına başlayacağız. (Yeklama icra edildi.)

Efendiler, nisabı müzakere mevcuttur. Şimdi Reisisani intihap buyurulacaktır, reylerinizi istimal buyurun. (Yalnız bir isim mi sesleri).

Dr. SUAT B. (Kastamonu) — Paşa Hazretleri, Nizamnamenin altıncı maddesi veçhile Reis Vekilleri bir kâğıda yazılır.

OPERATÖR EMİN B. (Bursa) — Aynı ayrı yapmak daha doğrudur.

REİS — Şimdi yalnız Reisisani intihap ediyorum. Sonra Reis Vekillerine geldiğimiz zaman gösterdiğiniz maddei kanuniyeyi tatbik edeceğiz. (Reyler toplandı.)

(Behçet B. (Kângırı), Rüşen B. (Gümüşane), Mazlum Baba Ef. (Denizli) ba kura tasnife memur oldular.)

2. — Hakkâri Mebusu Mazhar Müfit Beyin, Meclis namına İsmet Paşaya teşekkürü

MAZHAR MÜFİT B. (Hakkâri) — Bizi yıkılmış, ezilmiş bilen Avrupa'nın bu zehabı batılını, İnönü'nde Cenabı Hakkın avnü inayetiyle fiilen tekzip eden, kahhar kılıçlarıyla mevcudiyetimizi gösteren muhterem ordumuzun, muhterem Kumandanı İsmet Paşa bugün aramızda bulunuyor. (Alkışlar). İnönü kahramanlarımızın, bu kahraman kumandanına şu kürsüden bir defa samimî olan teşekküratımı takdime bendenizi tevkil buyurmanızı istirham ederim. (Hay hay sesleri).

REİS — Müsaade buyrun. Efendim, Mazhar Müfit Beyefendiyi, Garp Ordusu Kumandanı İsmet Paşa Hazretlerine, Meclis tarafından beyanı teşekkürü memur buyuruyor musunuz? (Hay hay, maalfitihâr sesleri).

MAZHAR MÜFİT B. (Devamla) — İsmet Paşa Hazretleri, Meclis, zatı âlilerine pek samimî